
ASSERTIVENESS AND INTERPERSONAL BEHAVIOUR DURING THE PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS ENROLLED IN MIDWIFERY COURSES

Delyana Hadzhideleva

Medical University – Sofia, Faculty of Public Health Prof Doctor Tsekomir Vodenicharov, dmn,
Bulgaria, dhd_@abv.bg

Natashka Andreeva

Medical University – Pleven, Faculty of Healthcare, Department of Midwifery care, Bulgaria,
natashka_andreeva@abv.bg

Abstract: Students enrolled in Midwifery courses go through a continuous and specific training process, which helps form their professional competencies, builds essential interpersonal skills and opportunities for professional growth. The practical training, in the form of clinical practice and undergraduate work experience, is an essential and fundamental part of the education process for midwives. During the practical training, students are expected to apply their theoretical knowledge in practice and build professional conduct and habits. Effective communication between student and tutor is a process, which guarantees success in the training process, and supports the development of students' personal and professional skills.

Assertiveness is a psychological term, commonly described as interpersonal behaviour towards professional relations. The ability of health professionals to be assertive is of key importance to reduce risk, avoid major medical errors, and improve patient care. All health professionals, including midwives, are expected to be able to realistically self-assess their skills, as early as the training process.

This research piece aims to determine to what extent enrolled in Midwifery courses demonstrate elements of assertiveness as a type of interpersonal behaviour during their practical training.

Resources and methodology: Attitudes towards certain major time points of the clinical practise and undergraduate work experience have been studied. 230 students, enrolled in Midwifery courses in different Medical schools in the country, participated in the study between March and September 2020.

Results: The analysis of the data from the research reveals that students demonstrate assertive behaviour in their communication with tutors, as well as among themselves. They can openly express their views on the training process and can openly express how they feel, which would help achieve greater effectiveness in training during the clinical practice.

Conclusions: Clinical practice could be improved, according to its specificity, study plans and nature of the training process, if students' psychological attitudes towards the above listed categories are taken into account.

Keywords: midwife, education, training, assertiveness, interpersonal behaviour.

АСЕРТИВНОСТ И МЕЖДУЛИЧНОСТНО ПОВЕДЕНИЕ В ПРОЦЕСА НА ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „АКУШЕРКА“

Деляна Хаджиделева

Медицински Университет – София, Факултет по Обществено Здраве „Проф. д-р Цекомир Воденичаров, дмн“, България, dhd_@abv.bg

Наташка Андреева

Медицински Университет – Плевен, Факултет Здравни грижи, Катедра „Акушерски грижи“, България, natashka_andreeva@abv.bg

Резюме: Студентите от специалност „акушерка“ преминават през продължителен и специфичен процес на обучение, който съдейства за формиране на професионалната им компетентност, изграждане на значими личностни качества и възможност за професионална реализация. Практическата подготовка, изразяваща се в клиничната практика и преддипломен стаж е съществена и неделима част от обучението на акушерките. По време на практическото си обучение студентите трябва да трансформират усвоените теоретически знания в практически умения и да изградят професионално поведение и навици. Ефективното общуване между обучаем и обучител е процес, гарантиращ успех в образователния процес, а също и спомагащ за правилното формиране на личностни и професионални качества в студента.

Асертивността е психологическо понятие, което може да се определи като междуличностно поведение насочено към професионалните взаимоотношения. Способността на здравните специалисти да бъдат асертивни е от ключово значение за намаляване на риска, предотвратяване на големи медицински грешки и подобряване на грижите за пациентите. Всички здравни специалисти в това число и акушерките още от обучителния си процес трябва да могат да направят самооценка на своите възможности, като поставят реална оценка на тях.

Настоящото проучване има за цел да установи до каква степен студентите от специалност „акушерка“ проявяват елементи на асертивност като междуличностно поведение в процеса на практическото си обучение.

Материали и методика: Проучено е мнението относно някои основни моменти при провеждането на клиничната практика и преддипломния стаж на 230 студенти от специалност акушерка от различни висши медицински училища в страната за периода м. март – м. септември 2020

Резултати: Анализът на данните от изследването установява, че студентите проявяват поведение на асертивност в общуването си с преподавател и по между си. Те могат свободно да изразяват своето мнение за процеса на обучение и да изразяват свободно чувствата си, което ще се спомогне за постигане на по-висока ефективност в обучението по време на клинична практика.

Заключение: Клиничното обучение може да бъде подобро, имайки предвид неговата специфика, учебните програми и естеството на учебния процес, като се обърне внимание на психологическата нагласа и измерение на студента към изброените категории.

Ключови думи: акушерка, образование, обучение, асертивност, междуличностно поведение

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Асертивността като понятие е поставена още в средата на миналия век. Тя може да се разглежда и като форма на поведение демонстрираща следните елементи:

1. Да се отнасят към моето мнение с уважение
2. Да се отнасям към мнението на другия с уважение
3. Да имам мнение и да го изразявам свободно без да се страхувам
4. Да мога да казвам Не
5. Да изразявам своите чувства и емоции /радост, гняв.../
6. Да бъда критичен
7. Да поемам отговорност [1]

Асертивността е начин да защитаваш собствените си основни човешки права без да нарушаваш основните човешки права на другите. Това е стил на реакция, който взима под внимание границите между правата на един индивид и правата на другите. Същността на подходящата асертивност е в това да сме способни да заявим своята позиция без да събуждаме защитите на другия човек.

Асертивността включва и ефективна комуникация, която съчетава три основни качества - откритост, честност и директност в разговора. Различни автори разглеждат понятието през различни аспекти, но интереса на редица изследователи е насочен към професионалните взаимоотношения в различни области включително медицината и здравните грижи. Асертивното поведение може да се разглежда като качество на личността или като стил на поведение [1].

Професията на акушерката принадлежи към т. нар. комуникативни професии и предполага непрекъснати контакти с пациенти от най-различни социални, етнически и културни групи, добрата културална подготовка се явява практически задължителен елемент от нейната обща професионална подготовка. Съвременната акушерка е медицинско лице с висше образование, съответстващо на Държавните изисквания в България за обучение на образователно-квалификационна степен “Бакалавър” с професионална квалификация “Акушерка”. Обучението на студентите от професионално направление „Акушерка“ се провежда в редовна форма с продължителност 4 учебни години, 8 семестъра и хорариум от 4675 часа [2,3].

Академичната подготовка на акушерките е насочена към овладяване на знания и умения за организиране на качествени здравни и акушерски грижи, прилагайки холистичния подход към нуждаещата се от такива грижи жена. Студентите от тази специалност се обучават по съвременни учебни планове, включващи общо медицински, клинични, специални и хуманитарни дисциплини. Нивото на подготовката отговаря на съвременните постижения на медицинската наука и практика и съответства на националните и европейски стандарти.

Процеса на обучение се осъществява чрез теоретична и практична подготовка във Висши медицински учебни заведения[2].

Преди да започнат професионалния си път, студентите от специалност „акушерка“ се нуждаят от практическо обучение, фокусирано върху развитието на професионални умения и формиране на клинично мислене. Практичната подготовка на бъдещите акушерки се осъществява чрез учебна (клинична) практика и преддипломен стаж. Комуникацията и междуличностните умения трябва да бъдат включени в това обучение. Всички здравни специалисти, в това число и акушерките, още от обучителния си процес трябва да могат да осъществяват реална самооценка на своите възможности да направят самооценка на своите възможности, като поставят реална оценка на тях. Всички здравни специалисти, в това число и акушерките, още от обучителния си процес се подготвят да осъществяват реална самооценка на своите личностни и професионални възможности [4].

Формирането на професионални умения за общуване на акушерката става в процеса на обучението ѝ в университета. Акцентирането върху най-ефективните условия, средства и техники за развитие и усъвършенстване на комуникативните компетенции и структурирането им във вид на модел, реализуем при организирането на процеса на практическо обучение, способства за професионалното развитие на студентите. Ефективното общуване между обучаем и обучител е процес, гарантиращ успех в образователния процес, а също и спомагащ за правилното формиране на личностни и професионални качества в студента. Това предполага установяване на взаимоотношения, позволяващи отчитането и удовлетворяването на нуждите от общуване, правилното разбиране и оценка на информацията за ефективността на комуникацията, което от своя страна помага за реализирането на качествена професионална подготовка на бъдещите акушерки [4].

Дейността на преподавателите трябва да се насочи към по-тясна работа със студентите по време на аудиторната и извън аудиторна заетост, включването им в разработването на проекти, внедряване на иновационни технологии на преподаване. В много университети в различни страни са въведени специални програми по обучение в асертивност и асертивно поведение.

ЦЕЛ: Да се установи до каква степен студентите от специалност „акушерка“ проявяват елементи на асертивност като междуличностно поведение в процеса на практическото си обучение.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИКА

Проучено е мнението относно някои основни моменти при провеждането на клиничната практика и преддипломния стаж на 230 студенти от специалност акушерка от различни висши медицински училища в страната за периода м. март – м. септември 2020.

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

В процеса на обучение студентите се подготвят да използват своите знания и умения в клинична (реална) среда, да развият клинично мислене, да придобият квалификация и практични умения, необходими за грижите към пациентите. Практичното обучение в различните си форми има основна роля за превръщането на студентите в професионалисти по здравни грижи. Професионалната реализация е резултат от успешното обучение на студентите до момента като съвкупност от знания, умения и професионални отговорности.

За да се постигне по-висока ефективност в практичното обучение е необходимо да се насочи вниманието и към междуличностните отношения на студентите, като с особен интерес се разглеждат взаимоотношения /интеракции/ на различни нива: студент- студент, студент- преподавател.

Асертивните умения на студента в различни ситуации от практичното обучение са важни за подобряване на комуникацията, подпомагат разрешаването на конфликти и благоприятстват учебната обстановка. Тези умения се доразвиват и/или овладяват по време на учене, за което преподавателите имат съществена роля. Постигнатите взаимоотношения на комуникационната компетентност на студентите и здравните специалисти имат значение върху поведението им при работата с пациенти.

Да имам мнение и да го изразявам свободно без да се страхувам

Фиг.1 Самостоятелност при изпълнение на поставени задачи по време на практически обучение

При анализ на въпроса „Смятате ли, че можете да се справите самостоятелно с поставени задачи от преподавател?“ с най-голям относителен дял се открояват анкетиранияте, отговорили, че са готови за изпълнение на поставените от преподавател задачи(45,4%). Те са уверени в себе си и заявяват категоричен отговор „Да“, изразявайки свободно своето мнение. Относително висок е дялът и на студентите, които споделят отчасти несигурност (31,9%), но предвид на това, че те са обучаващи се, е очакван отговор. Най-малък е дялът на отговорилите, че ще изпълняват поставените задачи под постоянен контрол на преподавател - 22,1%, но това би могло да се дължи на колебание и несигурност, а не на отказ и нежелание от страна на студентите.(фиг.1)

Способността по подходящ начин да се изрази мнение, като част от общуването между преподавател и студент, е изключително важно. По този начин ще се избегнат нежелани въздействия и постигане на равнопоставеност на участниците в комуникацията и възможност за постигане на общи цели. Доверието и чувството за равнопоставеност в междуличностните отношения „студент – преподавател“ е много важна част от общуването.

Практическото обучение на студентите завършва с преддипломен стаж в 4-ти курс, в хода на който освен, че студентите продължават да усвояват професията и да се адаптират към нея, изграждат и ефективно професионално поведение за самостоятелно справяне при практикуване на акушерската професия. Началото на преддипломния стаж може би е най-голямото предизвикателство за бъдещите акушерки и винаги е свързан с различни емоции и преживявания.

Да изразявам своите чувства и емоции/радост, гняв..!

Фиг. 2 Мнение на анкетиранияте за започването на преддипломния стаж

На стажант-акушерките трябва да бъде давана възможност в определени ситуации да могат да показват свободно своите чувства и емоции. Резултатите от анкетата показват в различна степен емоционалните преживявания на студентите преди встъпването им в преддипломния стаж. (фиг.2) Право на всеки човек е да изразява себе си като и мнението му трябва да бъде уважено от другите. Откритото изразяване на емоциите и чувствата е проява на „асертивно поведение“, което гарантира спокойна професионална обстановка и липса на конфликти.

Липсата на контрол при появата на стрес е нежелана реакция, защото неовладеният стрес води до невъзможност за постигане на положителни резултати и създава чувство на малоценност у студентите. Много автори доказват, че съществува връзка между асертивност и стрес, и колкото по-асертивен е един студент, толкова появата на стрес у него е минимална.

Да се отнасят към моето мнение с уважение

Фиг. 3 Мнение на анкетираните относно срещани затруднения по време на учебния процес

Потърсихме мнението на студентите за това дали срещат трудности при усвояването на учебния материал. Резултатите на фиг.3 показват най-висок относителен дял на студентите отговарящи „Понякога“ (68,1%), което надвишава почти 5 пъти другите две групи, отговорили с „Да“ (16,6%) и с „Не“ (15,3%). За съжаление процента на студентите, които твърдо заявяват, че не срещат затруднения е твърде нисък. Причините могат да бъдат различни, като не изключваме и психологическия момент особено за студенти от първи курс на обучение. Учебният материал може да затруднява студентите, но е уместно да се потърсят причините за трудностите и да се намери подходящ подход за преодоляването им.

Важно място в обучението заема преподавателят като основна фигура, която обучава, насърчава, провокира и мотивира студентите за учене. Но за да бъде успешен учебния процес на студентът трябва да му бъде предоставена възможност по уважителен начин да изрази това, което мисли, заявявайки открито какво иска и от какво има нужда. В ясната комуникация се крият решенията на много от проблемите, които възникват. Студентите трябва да бъдат обучавани в комуникативни умения, което ще им даде възможност да говорят открито за проблемите си – за да бъдат разбрани правилно [6].

В процеса на обучение една от целите е да се развие асертивността на студентите в посока на тяхното поведение и начин на общуване и изразяване. Това ще спомогне за изключването или овладяването на стреса при решаване на възникнали проблеми и запазване на спокойствие, независимо от отсрещната реакция или определени обстоятелства. Студентите трябва да бъдат подкрепяни и насърчавани значително рано и открито да споделят трудностите, които срещат и начините за отстраняването им. Обучението и успехът трябва да ги мотивира. Мотивацията като част от разбирането за асертивност се изразява в постигане на поставени цели и добри резултати [8].

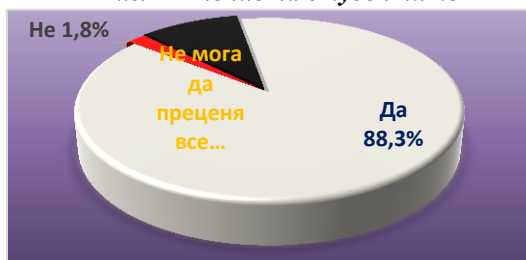
Целта на обучението на студентите акушерки е да бъдат добре подготвени за работа в реална обстановка, съчетано със знания и умения за клинично мислене, което ще ги изгради като професионалисти в своята област.

Много проучвания разглеждат връзката между **асертивност и медицинска грижа**. Част от тези проучвания разглеждат медицинската грижа като важен елемент на асертивно поведение и професионалните умения. Според други се подчертава важноста на положителните взаимоотношения между действащата акушерка и бъдещата акушерка, при прехода ѝ по време на обучението [9,7,6].

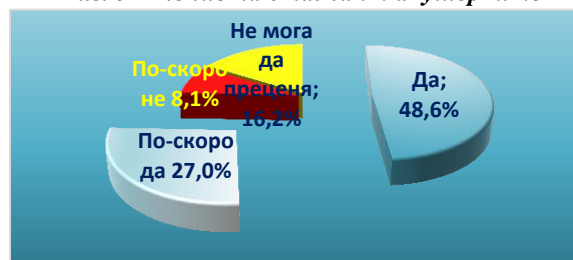
На фигура 4 и фигура 5 са показани нагласите и готовността на студентите и стажант-акушерките за професионалната им реализация и предоставянето на акушерска грижа. И в двете групи изследвани анкетираните лица показват готовност и желание за професионална реализация. Акушерската грижа е основана на контакта между акушерката и жената и е изградена върху знанията и уменията, придобити в процеса на обучение.

Да поемам отговорност

Фиг. 4 Мнение на студентите

Фиг. 5 Мнение на стажант акушерките

Съществено значение в изграждането на здравните специалисти има междуличностното или асертивно поведение. Високият относителния дял (88,3% и 48,6%) на положителните отговори, чрез които респондентите заявяват готовност и са твърдо убедени в успешна професионална реализация и предоставяне на адекватна акушерска грижа, е показателна. Способността на здравните специалисти да бъдат асертивни е от ключово значение за намаляване на риска, предотвратяване на големи медицински грешки и подобряване на грижите за пациентите. Обучението и умението на студентите в такава насока ще даде възможност за постигане на отлични професионални резултати, работа в екип с колеги и пациенти. Разработването на модели за приемственост, които адекватно подкрепят завършилите и нуждите на студентите, вероятно ще помогне за справяне с проблемите на практиките както в академичната, така и в клиничната среда.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Овладеяването на асертивно поведение има положителен ефект за насърчаване и предлагане помощ на студента когато има нужда от такава. То провокира положително отношение от страна на другите като ги кара да се чувстват добре и разбрани от събеседника. Разбирането, спокойствието и контрола над ситуацията са качества в поведението на съответния специалист, с развитието, на които той придобива по-богат опит в работата и комуникацията с пациентите. Асертивната комуникация е ясна, честна и директна обмяна на мисли, чувства и мнения, уважавайки мислите, чувствата и мненията на останалите. Това е палитра от прояви на емоционална интелигентност и прави комуникацията по-ефективна в изключително деликатната област на акушерските грижи. Умението да представяш спокойно и уважително позицията и идеите си в сферата си на развитие, подпомага управлението на конфликти, подобрява самооценката и има положително отношение към доброто психично здраве и благополучие както на бъдещите акушерки, така и на техните пациенти [7]. В много страни по света асертивността се изучава като предмет в някои медицински специалности. Уменията за постигане на ефективна комуникация, добро самочувствие, изразяване без колебание, признаването на чуждите качества и мнение, умението за приемане на критика и управляване на конфликтите са важно условие за развитието на всеки един бъдещ специалист в областта на акушерските грижи.

Асертивността изгражда отношение и печели уважение към професията.

ЛИТЕРАТУРА

- Гушлева, С. (2016). Асертивност - Когнитивно-поведенческа психотерапия, бр. 1, стр.23
- Наредба за единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалност „медицинска сестра“ и „акушерка“ за образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ – Обн. ДВ бр.95 ноември 2005г, в сила от 01.09.2006г, изм. ДВ бр. 88 от ноември 2010 г
- Радева, М. (2012). Регулирани професии в здравеопазването – професионална компетентност – научни трудове на Русенски университет -том.51, с 8.3
- Хаджиделева, Д. (2014). Комуникации в акушерските грижи
- Fenwick, G. (2012). Surviving, not thriving: a qualitative study of newly qualified midwives' experience of their transition to practice
- Green, J. (2016). Increasing the assertiveness in the specialized practice of the regional nurses British Journal of Community Nursing vol 21, t8
- McCartan, P.J. (2004). Assertiveness and caring: are they compatible? Journal of Clinical Nursing,
- Noha, M., & Kimb, G. (2021). Effectiveness of assertiveness training, SBAR and blended SBAR and assertiveness training for nursing students undergoing clinical training: a quasi-experimental study, Volume 103, август 2021 г., 104958
- Omura, M., Maguire, J., Levet-Jones, T., & Stone, E.T. (2017). The effectiveness of assertive communication training programs for health professionals and students: a systematic review,. Volume 76, pp. 120-128